

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

23. De altero Ordine figurarum, quæ ad grauitatem faciunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](#)

corpora vinciat, de celeritate multum derrhat, si ea oratio quo pedibus, & copulis strictior est, plus suavitatis habet, minus acrimonia.

Ornat igitur periodos modo. Asyntheta etebis incis, quā vehiculis contorta. Ceterum parenti, pare cognatis, obsequere amicis, obtempera legibus, & hæc ad aculeos.

Polysyntheta ad grauitatem. Grauius enim est illud Homer.

-- warūp dypōyti, Sioy rr.

Vel vna coniunctiuncula.

Homoceprata similiter cædantia, quæ ijsdem casibus efferruntur. Hominem laudas cætentem virtutis, abundantem felicitatis.

Homocelesta, quæ ijsdem modis ut turpiter aedes facere, nequiter aedes dicere.

Plenus est istis Apuleius, ut tibi respondent sydera, redunt tempora, gaudent numina, sequunt clementia, & certe nimis ab antiquis affecta respuit posteritas, cum propter artificij facilitem paterent omnibus.

Optima est virtusque figura temperies: ut in illo, perditissima ratio est amorem petere, pudorem fugere, diligere formam, negligere famam.

Sunt istis affines disunctiones, coniunctiones, adiunctiones.

Disunctione vnumquodque certo concordat verbo. Pop. R. Numaniam delevit, Carthaginem sustulit; Corinthū disicit, Fregillas euerit. Suavis est sed fastidio obnoxia, nisi ingenium sit, & prudenter in distributione.

Coniunctione interpolatione verbi prima ligat ultimis: & formæ dignitas aut morbo deforescit, aut vetustate.

Adiunctione verbo preponit, aut postponit, ut deforescit formæ dignitas aut morbo, aut vetustate. Vel aut morbo, aut vetustate formæ dignitas deforescit.

Sed nihil rique venustat orationem, ac illi suavitatem affundit, quam Iocolon, seu compar, in quo sunt membra orationis, quæ continentur ex pari numero syllabarum: ut in illo Ciceronis: Vicit pudorem libido,

ti morem audacia, rationem a-

mentia, his periodis spar-

se Hocatis ora-

tiones.

De altero ordine figurarum, que ad grauitatem faciunt.

CAPUT XXXII.

Sequuntur illustriores figure sententiæ, quarum siue ad docēdum, siue mouendam splendor est maximus.

Nos primus eas, quæ in demonstrando sunt posita, deinde quæ in velitatione, & dialogismo, postremo, quæ in affectibus subiicitur.

Prima est diuisionis, quæ rem in partes distinguit, & dilemmatic ferit aduerfarios. Si id est, facor me errasse, qui hoc maluerit: tamen infans, qui cum illis leniterim. Tametsi inermis, Iudices, sensi. Si autem victoria nobilium ornamento, arque emolumento reip. populo que Rom. debet esse: tum vero optimo, & nobilissimo cuique meam rationem gratissimam esse oportet.

[Illa habet vim, & probabilitatem, hæc etiam affectum.]

Vnum perfugium, Iudices, vna spes reliqua Cic. pro est S. Roscio, eademque reip. vestra pristina bonitas & misericordia, quæ si manet, salvi c- 14. tiam nunc esse possumus; si ea crudelitas, quæ hoc tempore in repub. versata est, vestros que animos (id quod fieri profecto non potest) duriiores, acerbioresq; reddit, actum est, Iudices: Interferas satius est atatem degere, quæ in hac tanta immanitate versari. Valebit illud genus in perorationibus.

In principijs propositionum habet illa maiestatem. Dux res sunt, quæ hominem locare possunt in amplissimo gradu dignitatis, vna Imperatoris, altera oratoris boni &c.

Alterum genus diuisionis est expeditio, cum rationibus compluribus enumeratis, quibus aliquares aut fieri, aut non fieri potuerit, cetera tolluntur, vna relinquitur, quam nos intendimus hoc modo: necesse est, cum constet istum nostrum fundū fuisse, ostendas te aut vacuum possidisse, aut vnu tuū fecisse, aut emisse, aut hæreditate tibi venisse. Vacuum cum ego adessem possidere non potuisti, tuum vnu fecisse etiam nunc non potes. Emptio nulla proferrur, hæreditate tibi me viuo mea pecunia venire non potuit: relinquitur ergo, ut mea de aico fundo dejecceris.

T. 4.

Tertium Moris mos, cuius mentio est apud *Rutilium Lupum*, descriptio quædam rei, aut personæ, à singulis partibus. *Hæc exornatio complectitum distributionem*, sed habet aliquid vehementius, ut in illo *Lycurgi oratione*.

Cuius omnes corporis partes ad nequitiam suam appositissimæ, oculi ad petulantem lasciuiam, manus ad rapinam, tenterat audacitatem, virilis naturæ membra, quæ non possumus honeste appellare, ad omne genus corruptelæ, pes ad fagam, proflus ut *ex hoc vita*, aut ipse ex vita ortus videatur.

Vnius erit in laudando, in vituperando, ut exageranda, cum ita singuli partes sumuntur, epitherisque proptius donabuntur.

Gradatio figura est ornatio ad amplificationem facta, que sensim a minoribus, quasi per scalarum gradus ascendit ad summam.

Decantatum est illud, Facinus est visceri cùm Romanum, sceleris verberari, prope particidium necari; quid dicam, in crucem tollere? verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Non sicut his omnibus iste contentus, spectet, inquit, patriam, in conspectu legum, libertatique moriatur. Deinde apponatur aculeata conclusio, aut exclamatio cum indignatione, aut admiracione, ut res tulerit.

Habet hæc figura fastidium, si frequentior fuerit. Andocid. de industria superlatuum omittit: οὐδὲν μὲν κατισθι, διὸ τὸ αὐτοῦ τὸν ταῦτα πάσχειν χρήσεις, πάντοιος οὐται τοι εἰσίσπει. Οὐ ταδιαφέοισι, παραλαβούσι τοιηδα. Graue quidem est ab ijs, qui exequitatem ignorant, male tractari, multò verò durius, cum quis ea nouit, quæ iusta sunt, & auget pætergredi.

Nemtrius apud Phœnum. Tuitius occultatus artificium hoc modo malum odit, communis virtus est: cum malo etiam bellum gessit. Hæc pulchra ratio exagerande rei, dum minora sumuntur, & laudentur quidem, sed statim maioribus obruuntur.

Vitus syncretismi. Synaxis oīmos, siue frequentatio, est congeries rerum, & rationum, viuenda orationis celeritate decurrentium, cuius vis in suadendo aut disuadendo maxima, & in perorationibus frequens, ut. Nemo enim nocens sine summo mænore est, Iudices, sed multa simul cum perturbant, quod adest, sollicitudinis plenum: quod futurum, est formidolosum.

sum: lex paratum supplicium ostentans, vizia ex virtus coacta, occasionem arguendi maleficii captans inimicus, quæ quotidiana *rebus* *Alexander* hementer eiusanimum excutient. Et, *Alexander* vero, quid supra dignitatem, quid circa sudorem, quid incruenta victoria, quid ciitra pulueris, ut dicitur, tactum? postremo quid inelaboratum obtigit? annes sanguine mixtos bibebat, quos ceterorum corporibus iunctos trahiebat, herbam fame enectus edebat, quam priuam offendisset: obrutas altis munitas gentes adiit; virbes sub terram incras excidit, pugnantia maria nauigavit, arida Gedrosiorum, Arachosiorum que littora per mensus, in mari prius etiam, quam in terra stirpes videt.

Sed illud mobilius, & rapido. *Trophæa Mobilis*, *alii super alia exiguntur, triumphi triumphos* *circa congeries expressa* *inde sanguineableuntur, victorias numerat, & Plautus* *non cadaverum, spoliorumve aceruis, sed subactis regnis, populique in seruitutem redactis, insulis, continentibusque classibus suis patefactis, ea est Romanorum Imperij magnitudo. Vna pugna Philippus Macedoniam perdidit, vna clade accepta Antiochus Alia cessit, vno pædio vici Chartaginenses Lybiam miserunt, denique viri, viuius exercitus impietu imperio Armeniam adiiccit, Pontum Euxinum, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberos, & omnia quæ cis Hyrcanos, Caucaſumque sunt: ter illum victorem vident Oceanus terras ambo, Numidas in Lybia ad littora usque meridiana repulit, Hispaniam Atlantico tenus subegit cum Sertorio descendente: Albanorum Reges infectans intra Caſpium pelagus compulit, bella hæc omnia egregie profligavit, publicæ fortunæ operi adiutoris: ab ea vero destitutus, sua tandem ipsius sorte cecidit Enimvero magnus ille Romanorum genius, non ut Macedonum ad dieculam aspirans, aut breuiculo tempore florens, nec terrestris modo, ut Lacedæmonium, aut maritimus, ut Atheniense, &c. Vide item ex Saluiano, lib. 1. de gubernatione Dei, ubi res gestas Moysis perstringit.*

Ratiocinatio est, per quam nos ipsi à nobis rationem poscimus, quare quicquid dicamus, Cic. 4. ad Herenn. & crebro nosmet à nobis peccamus vniuersaliter que propositionis explanationem: ea est hūi insmodi;

Maiores nostri, si quam vnius peccati mulierem damnabant, simplici iudicio, mali-

T. t. male-

maleficiorum conuictam putabant. Quo patet quoniam quam impudicam iudicarant, eam beneficij quoq; damnatam existimabant. Quid ita? quid necesse est eam, quæ suum corpus addixerit turpisimæ cupiditat, timere permultos. Quos: istos, virum, parentes, cæteros, ad quos videret sui deodoris infamiam pertinere. Quid postea? quos tantoper timeat, eos necesse est, ut quoquo modo possit, beneficio perat.

Ratiocina-
tio concioni-
bis aploissi-
ma.

Hæc figura habet multum τὸ τραπεζοῦ, & ad docendum, demonstrandumque efficacissima est, & valde popularis.

Desiguris in velitatione, & certamine.

CAPUT XXIV.

prolepsos
varia gene-
ra.

Prolepsis est occupatio obiectionis, cuius varia sunt genera.

Modò concisa est, vt:

Esto, ipse nil potest, at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis.

Modò ampla, & magnifica, itemque irrisione amarulenta, in proponenda aduersarij oratione, qualis est illa;

Quid agam, Iudices, quod accusationis meæ rationem conferam? quod me vertam? ad omnes enim meos imperatos, quasi murus quidam, boni nomen imperatoris opponitur: noui locum, video vbi se iactaturus sit Hortenius, belli pericula, tempora reipub. Imperatorum penuriam commemorabit: tum deprecabitur à vobis, tum etiam pro suo iure cōtendet, ne patiamini talem Imperatorem Pop. Rom. Siculorum testimonij eripi, ne obteri laudem Imperatoriam criminibus avaritia velitis.

Modò expeditionem habet adiunctam, vestigat, tentat, capit, omnes aduersarij rationes breuiter subicit, diluitque cum dexteritate, vt illa:

Quero igitur unde iste tam pecuniosus sit factus: amplum patrimonium relictum est? At patris bona vñierunt. Hæreditas aliqua obuenit: non potest dici: sed etiam à necessarijs omnibus ex hæreditatu est. Præmium aliquod ex lice, aut iudicio cep. t. non modo id non fecit, sed etiam insuper ipse grandi sponsofione vincens est. Ergo si his rationibus locupletatus non est, sicut omnes videtis, aut isti domini nascitur aurum, aut unde non est licitum,

*Cic. 4 ad
Herenn.*

pecunias accepit, & tunc appellatur subiectio: qua usus Pbilus de legatione ad Caium, ὁ γένεται εἰλαττω, pag. 78, &c. Modò per anaphoram, & homœoptora vibra. Arguietur, qualis est illa omnium argutissima de Ha- masferies rusp. resp. Tu meam domum religiosam facere Jubilacioni, potuisti, & qua mente? qua inualeras, qua manu? qua disturbaras, qua voce? qua incendi iusseras. qua lege? quam ne in illa quidem impunitate tua scribleras. quo puluinari? quo stuprarias. quo simulachro? quo creptum ex metrictis simulachro, in Imperatoris monumen- to collocaras.

Sustentatio.

Sustentatio est dicti suspensio ad maiorem attentionem, ut illud Demosthenis: *Demosth.
pro Cato.*

Βέλουμα λε, καὶ παράδοξον εἰπεῖν, καὶ με, πρὸς Διός, καὶ Σεαν μηδείς, τὴν ἐπεβολὴν ταύτην. Cupio autem quidpiam admirabile dicere, & quo per Deos, ne quis hanc mireretur dicendi insolentiam.

Et Cicero, Audite, audite Consulem, Iudices, nihil dicam arrogantius, tantum dicam toros dies, atque noctes de republica cogitantem.

[Illa maiestatis plena est: hæc acris, & expedita.

Cognitorem adscribit Sthenio; quem cognatum aliquem, aut propinquum: non. Thermitanum aliquem, honestum hominem, ac nobilemne id quidem: at Siculum, in quo aliquis splendor, dignitasque esset: minimè. Quid igitur ciuem Romanum. cui hoc probari potest? cum esset Sthenius ciuitatis suæ nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitijs, cum præterea tota Sicilia multum auctoritate, & gratia posset, inuenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret: hoc probabitis: an ipse ciuem Romanum maluit: cedo: cui Siculo cum sis reus fieret, ciuis Romanus cognitor factus vñquam sit.

Vides, vt in ratione variatur, & venustatur. Ista minus habet acrimoniam, sed plus expectationis.

Etiamaum mihi expectare videmini, Iudices, quid deinde factum sit? quod iste nihil vñquam fecit sine aliquo quæstu, atque præda. quid in eiusmodi re fieri potuit, quod commodum est: expectate facinus, quam vulnis improbum: vincam tamen expectationem omnium, nomine sceleris, coniurationisque

datu-